

Kétgenerációs kisregény a karcagi tanyavilágról Bihari György: Horvát Sándor igazsága

Kis-Új-Lap, Kisújszállás, 2019. 215 p.

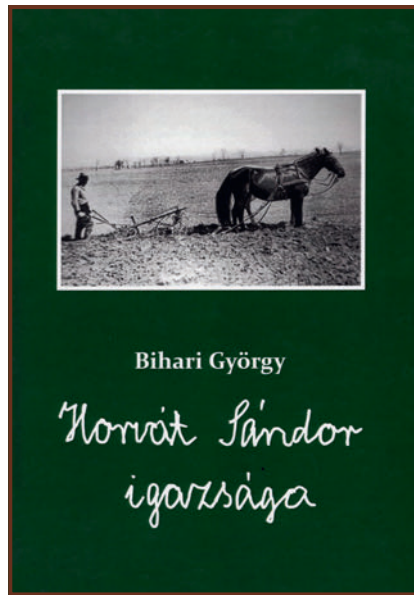
Bihari György a népi írók méltó utóda. Őt még a Szabó Pált, a Veres Pétert anynyira jellemző vágy, a példaadás megörökítésének vágya is áthatja. A szívükhöz közel álló magyar világról szól, amikor arra vállalkozik, hogy hitelesen pótolja a hatalmas, 67 ezer holdas karcagi tanyavilág mindaddig elmaradt szépirodalmi, életes feldolgozását: egy két generáción át küzdő, jobb sorsra érdemes parasztcsalád történetében. Hősök voltak azok a tanyasiak, amikor a szikes, lápos területekről a jobban termő földekre, a várostól távolabbról hozzá közelebb vágytak, mert nekik bizony robot volt minden napjuk! Érdekes, hogy a tanyasiak életének több sajátossága kívül maradt mind Móricz, mind a népi írók művészi feldolgozásán. Ilyen mélységű ábrázolás csak úgy jöhetett létre, hogy az író hatalmas, missziós elszánása szerencsésen találkozott a paraszti származása adta lehetőséggel, az életismerettel. Így aztán a paraszti világ minden tapasztalatát, rezdülését, ha kell, aprólékosan, az élethelyzeteknek megfelelő, választékos, i-zó parasztszókincssel nyújtja át nekünk.

Az első generációt Horvát Sándor és Seres Balog Mariska képviseli. Mindketten Kóti-Király gazda disznóréti tanyáján cselédeskedtek. A realista író már e kezdet kezdetén szeretni valóan mutatja be az induló idősebb Horvát Sándort. „*Iszonyatosan elmaradott volt az egészségügyi ellátás. Karcagon talán, ha három orvos volt a nép szolgálatában. Idősebb Horvát Sándor gyermekkorában is rettenetes szűkösségekben telt. Sokat betegeskedett. Kimaradt az iskolából: éppen csak megtanult írni, olvasni. Korán cselédnek kellett állnia. Mert a szülei is úgy kezdték. Amit keresményként kapott, azt megbecsülte, hiszen korán rájött arra, hogy a boldogulást csak a saját maga szorgalmának, kitartásának köszönhetően érheti el. A Kóti-Király-féle birtokon szolgált éveken keresztül. A gazda szerette a szorgalmas gyereket. Sokszor többet kapott, mint amit a megállapodás tartalmazott.*”

Amikor megesküdtek, a gazda „Sándornak a több mint két évtizednyi szolgálatáért neki adta a két dülövel „*hazább*” lévő tanyáját.” Innen, a disznóréti cseléd-sorból való felkapaszkodástól – a gergelyi tanyavétellel: Gergely Karcag egyik határrésze – a középparaszti sorba emelkedésig tart az ő hőstettük. Az író annak

a fajta embertípusnak állít emléket, aki „*öntörvényű, autonómiára törekvő, aki minden elviselhető és elviselhetetlen körülmények közepette is fennmaradt. Biztosította munkájával a saját és embertársai életben maradását.*”

Sorsuk örökös küzdelem. 1913 őszén Mariskában a gyermekáldás öröme és az apa, Sándor tüdőbaja miatti félelme, vagyis a kedvesei féltése szívemarkoló helyzetet teremt. De ugyanilyen megragadó az első világháborúba való bevo-

nulás disznóréti, tanyasi elhatározása, és a vele járó aggodalmak feltárása is, a Disznóréten megteremtett otthonhoz való ragaszkodás: a szeretet összetettségének tömör kifejezése a kisregény egyik legszebb része.

„- Hová akarsz te menni? Itt akarsz bennünket hagyni? Meg akarsz halni? Hát ennyit írunk mink tenéked?”

De ekkor már zokogott Mariska. Miska az ajtón kívül hallgatózott, és az is elkezdett bögni.

- Ide hallgass! Nehéz volt a sorsunk eddig is! De ha idejön a szerb meg a muszka, még nehezebb lesz. Fődfutók leszünk a saját földünkön! Mindenünket elvisznek! Én kigondoltam, hogy lesz. Miska tuggya a dolgokat. Ami még dolog van a földön a vetéssel, azt megcsináljuk. Jövő nyárra meg hazajövünk, mire aratni kell. Az öreg Karászitól elkírem az egyik tanyást, Puskás Bélát, oszt az meg vigyáz rátok.

Mariska egyre csak zokogott. Bement a szobába, maga mellé fektette a csecsemő-

jét, és csak sírt, sírt. Felfoghatatlan volt a számára, hogy mi vezérelheti az ő imádott férjét, magzatjának apját, hogy ilyen döntésre adta a fejét. De mi vezérelheti a többi komáját Sándornak? Persze, ő nem hallotta a városi ember magyar zászló alá hívó toborzóját, nem tapasztalhatta a vásári népség buzgalmát a haza védelmére szólítván. Nem érezheti azt a kisebbségi érzést, ami Sándort érte, amikor kimondták a sorozáskori katonai alkalmatlanságát, pár évvel ezelőtt. Nem tudta, hogy Sándor meg akarja mutatni, hogy igenis, ő egészséges, alkalmas a haza védelmére.”

„Majd bement az istállóba, a lovakhoz, meggyújtotta a viharlámpát, leült a fejőszékre, és simogatta a szemével az állatokat. Mi lesz veletek itthon? De vajon hazajövök-e? Mert hát az, ahova megyek, az háború! Majd harcolok irtetek is! Meg a tanyáir! Meg a földir! Mindenir, ami itt van! De leginkább a bentiekir. És akkor szép csendesen sírni kezdett. Térdére könyökölve, két tenyere közé fogta a fejét, és úgy kesergett. Végiggondolta az egész életét. A sok-sok keservet, munkát, betegséget, bajt, amit gyerekkorától a mai napig megélt. Pedig még milyen fiatal volt, és már mennyi minden történt vele! Egyszer csak megnyikordult az istállóajtó, és Mariska lépett be rajta. Talán ő is érezte, hogy Sándor most kezd felismerni a döntésének a súlyát. Mert súlyos döntés volt ez. Nagyon súlyos! És hány meg hány magyar fiatal, paraszt meg nem paraszt érezte kötelességének a hadviselést, és vállalta a céltalan és bizonytalan sorsot, a háború kimenetelét illetően. Ezeknek az embereknek itt véget ért a gondolat, csak a hazáért, a nemzetért való kiállás volt a céljuk. Hatásos volt a propaganda. Sándor hosszan és szorosan ölelte magához imádott feleségét, és szó nélkül zokogtak egymás karjaiban. Olyan volt ez a pillanat, mintha mind a ketten megérezték volna egymás bánatát, keservét, elhatározását, belenyugodva a sorsuk alakulásába.”

Már az első generáció is emberségesen bánik a cselédjével, Ugocsa Mihállyal, majd a második is. A kenyérsütés, illetve a cseléd karácsonyi megajándékozása pedig egyértelműen a mű legszebb része. „Sándor Mariska hozzájárulásával kiválasztotta az egyik szép kenyéret, és beletette a zsákba”. „Pár nap múlva Karácsony, Isten áldja anyádékat, mondd meg nekik!” „A kenyérkereső emberpalánta elindult a karácsonyi ajándéknak szánt „élettel” az ő féltőn szeretett családjához”.

A „mindennapi kenyérünk” karácsonyi ajándékká, kalácsá válásával az ember-tisztelet-szeretet szinte szakrális fokozat-tá válik.

Horvát Sándor önkéntes a sajátos magyar betegség, a tüdőbaj, a „*morbus hungaricus*” miatt hadviselésre alkalmatlannak bizonyult. Az 1920-as évek vége felé megveszik az idős Sántha Mihály gergelyi tanyáját, mert a Sántha fiú, „*akie volt a tanya, odamaradt a háborúban, az bizony már nem jön haza többé*”.

„Szépen alakította ki a gazdaságát az idősebb Horvát Sándor a Gergelyen. A sok munkába csaknem belerokkant. Csak a felesége, a serdülő fia és a disznóréti tanyát lakó jobbkeze, Mihály és a nagy munkák idején alkalmi napszamosok segítségével. Dolgoztak látástól vakulásig. De már meg tudtak állni a saját lábukon. Büszke volt magára, mert tudott adót fizetni!”

Aztán felgyorsulnak az események. Az öregek házat vesznek a városban, a disznóréti tanyaért cserébe. Az ifjú Sándor katona lesz, majd, mint családfenntartót, leszerelik. Feleségül veszi Szarka Böskét. „*Idősebb Horvát Sándor 1944 augusztusának végén, ötvenöt éves korában, rövid szenvedés után, tüdőbajban meghalt.*” „*Sándor halála után egy hónappal Mariska ágyynak esett. Nem tudta az egyedüllétet elviselni.*”

„*A fejfára már csak ennyi fért: Horvát Sándorné Seres Balog Mária élt 53 évet.*” Elérte a Gergelyt is a front. 1944 októberének végén Böskét a gergelyi tanyán megerősokolják a ruszlik. A drámai te-toponhoz érkezünk.

„*A legidősebb, a bajzos, kismofordált az ajtón, és hamarosan jött is vissza, vál-lán a dobtáras géppisztollyal. Ráfogta Sán-dorra.*

- *Davaj, davaj! Bárizsnya kell!*

És Sándort a középső, egy szökés, vö-rös pofájú kipenderítette a konyhaajtón. Védekezni se tudott. A legfiatalabb pedig Böskét fogta le, ahogy az meg Sándor után akart ugrani.

Mindketten tudták, hogy most követke-zik az, amitől rettenetesen féltek a tanyasi emberek, de főleg az asszonyok. Úgy lát-szik, ebben már gyakorlottak voltak ezek a férgek, mert a pillanat tört része alatt történt minden.

Sándor hallotta Böske sikitását. Szinte önkívületi állapotba került. Ugyan tudta, ha Böskét nem ölik meg, akkor kibírja va-lahogy a háromszoros megbecstelenítést. De utána ő következik. Leszámolni ezekkel a barmokkal!”

Sándor igazságot tesz. Előbb leitatja őket. Majd...

„*Csendben magához vette a géppisz-tolyt, és intézkedett.*

Ezt Anyámért! Durr! Ezt Apámért!

Durr! Ezt meg Erzsikémért! Durr! Mire végzett az igazságtétellel, kiszállt belőle az erő. Leült egy percre. Végzett mind a há-rommal, ott a konyha kövén a magatehet-tetlen ordasokkal. Félt is, de megnyugvást is érzett magában.

Úgy gondolta, valamit visszafizetett azért a sok sérelemért, ami ezt a nyomorult parasztot érte ebben a háborúban.

Úgy gondolta, ez volt az ő győzelme, ta-lán mások helyett is!”

Kitudódik, hogy Horvát Sándor igaz-ságot tett, vagyis megölte a három meg-becstelenítőt, ezért a felelősségre vonás-ról való félelmében felakasztja magát. Az apja 55, az anyja 53 évet élt, ő csak 31 évet.

Talán, ha harmincöt év kellett a fel-emelkedéshez, egy közbe jött veszes vi-lágháborúval, és egy elveszített második világháborúval. A világ folyto-nos változásban van. Semmi sem marad örökké. A múlt tanulságos, példás érté-keinek tudása, ismerete azonban mégis elengedhetetlen a jövőt építők előtt! A két generáció paraszti hősei főleg a meg-próbáltatások elviselésére vagy el nem viselésére mutatnak fel igen tanulságos példákat. Bihari György kisregénye a magyarságunk ismeretét teszi még hite-lesebbé.

*Rideg István
ny. középiskolai tanár*

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

„Ha bemegyek a Lehel szállodába...” Népdalok a Jászságból Dupla népzenei CD

A Jász Múzeumért Alapítvány tevé-kenységében kezdettől fogva kiemelt he-lyet foglal el a Jászság hagyományainak összegyűjtése, megőrzése és az utókorral való megismertetése.

E tekintetben sokszor végünk úttörő munkát.

A Jászság gazdag népdalanyagából a *Jász Múzeumért Alapítvány* 1998-ban elsőként jelentette meg az azóta már má-sodik kiadást megért *A jászsági zölderdőbe...* című népzenei kazettát a Jártató Zenekar és jászsági énekesek közremű-ködésével, amelyet 2006-ban CD formá-ban is kiadtak.

Ezt a népzenei hangzó anyagot, mint oktatási segédanyagot ma is nagyon sok művészeti iskolában és néptáncgyüt-tesben használják, s ez tette közzismerté a Jászság méltatlanul elfeledett gazdag népdal és népzenei anyagát.

A népzenei kazetta kiadása óta eltelt 22 esztendő, a CD megjelenése óta pedig 14 év. Elérkezett az idő egy újabb hang-

zó anyag megjelentetésére, amelyhez a szakmai anyag már a rendelkezésünkre is áll, hiszen Pál Mihály országosan ismert népzeneész, zenetanár és zenekutató az el-múlt évek alatt tovább folytatta a Jászság népdalanyagának összegyűjtését.

E munka során a Zenetudományi In-tézet – azóta létrehozott és hozzáférhető-vé vált – archívumában olyan, még nem ismert jászsági dalgyűjtésekre bukkant, amelynek anyagát fonográfhangerről ír-ták át, és tették közzé.

Emellett feldolgozta a múzeumok adattári anyagát, és jelentős helyszíni gyűjtéseket is végzett.

Ily módon összeállított egy újabb, két CD-nyi jászsági népzenei hangzóanya-got.

A Jász Múzeumért Alapítvány ismét a nemes ügy mellé állt, és **2020 karácso-nyára tervezi kiadni a Jászság legújabb, dupla népzenei CD-jét *Ha bemegyek a Lehel szállodába – Népdalok a Jászság-ból* címmel.**

A CD kivitelezése, zenekaros megszö-laltatása Pál Mihály és zenészbarátainak (8 zenész, 5 énekes) készül el.

Szerkesztő: Pál Mihály népzeneész, ze-nekutató, a Jászság Népi Együttes primá-sa. *Zenei rendező:* Havasréti Pál népzene-ész. *Közreműködik:* a Dobroda Zenekar, Balogh Kálmán, Dulai Zoltán, Havasréti Pál, Majorosi Marianna, Kovácsné Lajos Krisztina, Szoboszlai Balázs, Bolla János, Tamás Zsigmond.

A Jász Múzeumért Alapítvány szokásá-hoz híven a készülő dupla CD-re most is előfizetőket vár.

A CD előfizethető – 3000 forintos előfizetői áron – a Jász Múzeumban és a múzeum e-mail címén (jaszmuzeum@gmail.com), valamint az előfizetést gyűjtőknél 2020. szeptember 25-ig.

*Hortiné dr. Bathó Edit
múzeumigazgató
Jász Múzeumért Alapítvány
elnöke*